

MAAGINEN SANASÄKKI

Toiminnallinen menetelmä esikouluikäisten lasten
kielelliseen tukemiseen

Sara George c34679

Opinnäytetyö, kevät 2017

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

lastentarhanopettajan

virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

George, Sara. Maaginen sanasäkki. Toiminnallinen menetelmä esikouluikäisten lasten kielelliseen tukemiseen. Kevät 2017, 39s., 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaali-alan koulutusohjelma, Sosiaali- ja kasvatustieteiden suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli juurruttaa suomi toisena kielenä -opetukseen uusi suomen kieltä tukeva Maaginen sanasäkki -menetelmä. Maaginen sanasäkki -menetelmä korostaa kielenoppimisessa aistien monipuolista käyttöä, toiminnallisuutta sekä toiston merkitystä. Opinnäytetyön tavoitteena oli esitellä esikouluryhmään uusi työväline ja perehdyttää lastentarhanopettaja menetelmän käyttöön, jotta Maaginen sanasäkki tulisi osaksi suomi toisena kielenä -opetusta.

Maaginen sanasäkki -tuokioiden teemat ja tavoitteet suunnittelimme yhdessä lastentarhanopettajan kanssa. Suunnittelussa on otettu huomioon lasten taitotaso ja jokaisella leikillä tai tehtävällä oli oma tarkoituksensa tavoitteiden saavuttamiseksi.

Esiopetusryhmässä toteutettiin neljä sanasäkkituokiota. Tuokiot toteutettiin pienryhmässä, johon osallistui kuusi esiopetusryhmän lasta, joilla suomi on toisena kielenä. Päiväkotiin tehtiin mallinnus tuokioiden ohjaamisesta. Mallinnukset jaettiin päiväkodin neljään ryhmään.

Jokaisen tuokion jälkeen lapset saivat antaa palautetta tuokioista valitsemalla parhaiten tunnettaan ilmaisevan kuvan. Lastentarhanopettaja antoi jokaisen tuokion jälkeen suullisen palautteen. Viimeisen tuokion jälkeen haastattelin jokaista lasta erikseen vapaamuotoisin kysymyksin. Palaute oli sekä lapsilta että lastentarhanopettajalta positiivista. Maaginen sanasäkki -tuokiot koettiin hyödyllisiksi, helposti muokattaviksi ja innostaviksi. Lapset olisivat mielellään halunneet jatkaa tuokioita.

Opinnäytetyön tavoitteet uuden Maaginen sanasäkki -menetelmän lisäämiseen suomi toisena kielenä -opetukseen toteutui. Lastentarhanopettaja perehtyi hyvin menetelmän käyttöön ja ohjaukseen. Palautteen pohjalta on oletettavaa, että menetelmän käyttö jatkuu esiopetusryhmässä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, suomi toisena kielenä, TPR, esikoulu, kielen kehitys

ABSTRACT

George, Sara. Maaginen sanasäkki, a functional method to support the language of children in preschool. 39p., 1 appendice. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2017. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Degree: Bachelor of Social Services + Kindergarden teacher qualification.

The first goal of this thesis was to imbed a new Maaginen sanasäkki method into the teaching of Finnish as a second language that supports the Finnish learning. The Maaginen sanasäkki method focuses to teach language through multiple senses, functionality and repetition. The second goal of this thesis was to present a new tool to the preschool group. Furthermore the aim was to brief the kindergarden teacher of the Maaginen sanasäkki method, in order for it to become a part of their language teaching.

The themes and goals of the Maaginen sanasäkki –sessions were planned together with the kindergarden teacher. Every child's abilities were taken into consideration and every play and task had its own purpose in helping to reach the goals.

Four sessions of Maaginen sanasäkki were carried out. The sessions were held in a small group of six preschool children whose mother tongue is not Finnish. An instruction leaflet was made about the method and it was given out to all four groups of the day care, for the Maaginen sanasäkki method to actively become a part of the Finnish language teaching.

After each session the children gave their feedback by choosing individually a photo that represented their feeling straight after the session. The kindergarden teacher gave oral feedback after each session. After the last session I interviewed each child with open questions. The feedback from both the children and the kindergarden teacher was positive. Sanasäkki -sessions were thought to be beneficial, easy to modify and encouraging. The children would have liked me to continue instructing the sanasäkki -sessions.

The goals of the thesis were reached. A new Maaginen sanasäkki method was added to a preschools' Finnish as a second language –teaching. The kindergarden teacher was well briefed of the methods' usage and instruction. Based on the feedback, it is presumed that the usage of this method will be continued.

Keywords: early childhood education, Finnish as a second language, TPR, preschool, language development

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LAPSEN KIELEN KEHITYS	7
2.1 Kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa	7
2.2 Kielen merkitys lapsen kehityksessä ja oppimisessa	10
3 SUOMI TOISENA KIELENÄ	12
3.1 Suomi toisena kielenä -opetus	12
3.2 Monikulttuurisen lapsen suomen kielen oppiminen	14
4 MAAGINEN SANASÄKKI – TOIMINNALLINEN TAPA OPPIA KIELTÄ	16
4.1 Äidinkieli ja uuden kielen oppiminen	16
4.2 Maaginen sanasäkki -tuokiot	17
4.3 TPR – TOTAL PHYSICAL RESPONSE	19
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	21
6 SANASÄKKI-TUOKIOIDEN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIONTI	22
6.1 Toimintaympäristö ja kohderyhmä	22
6.2 Sanasäkki-tuokioiden suunnittelu	23
6.3 Tuokioiden toteutus	24
6.4 Tuokioiden arviointi	27
7 SANASÄKKI-TUOKIOIDEN ARVIOINNIN TULOKSET	28
7.1 Lasten palaute	28
7.2 Lastentarhanopettajan arviointi	29
7.3 Itsearviointi	30
8 POHDINTA	32
8.1 Opinnäytetyön eettisyys	32
8.2 Opinnäytetyön luotettavuus	33
8.3 Ammatillinen kasvu	33
8.4 Johtopäätökset ja kehittämisideat	36
LÄHTEET	37

1 JOHDANTO

Uuden kielen oppimisessa käytetään kaikkia aisteja. Kieli opitaan koko keholla. Iloiset, turvallisuutta kokevat ja pidetyt lapset oppivat nopeasti. Kieli on vahvasti yhdistetty tunteisiin. Täytyy saada nähdä, kuunnella, tuntea, kokea, puhua ja laulaa sanoja. Sanan omaksuminen uudella kielellä vaatii 60 toistoa. Jotta tämä mahdollistuu, täytyy oppimisen olla hauskaa. (Nyberg 2006, 7.)

Kielen kehityksen tukeminen on haastavaa, mutta se kuuluu varhaiskasvatukseen. Kielen kehitystä voidaan tukea muun muassa lapselle lukemisen kautta. Suomessa on vanhat perinteet loruilussa, lauluissa ja laululeikeissä. Pelit ovat tärkeä osa kielen oppimisessa ja tietotekniikkakin on antanut hyviä mahdollisuuksia 1990-luvun loppupuolelta lähtien. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 54.) Minua kiinnostaa luoda mahdollisuus oppia uutta tapaa opettaa kieltä ja tukea kielen kehitystä.

Opinnäytetyö aiheeni on Maagisen sanasäkki -menetelmän juurruttaminen suomi toisena kielenä(S2) -opetukseen yhdessä esiopetusryhmässä. Sanasäkki menetelmä on toiminnallinen tapa oppia kieltä. Se pohjautuu TPR-työvälineeseen(Total Physical Response), jonka lähtökohtana on, että lapsi oppii kielen tekemällä: Kuuntelemalla, toimimalla, ymmärtämällä. (Laitinen & Viik, 2012.)

Maahanmuuton lisääntyä Suomessa varhaisen tuen tarve toisen kielen oppimisessa on kasvanut. Monikulttuurisuus on osa pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen arkea. Päivähoidossa on monia lapsia, joiden äidinkieli ei ole suomen kieli. Kunnallisen varhaiskasvatuksen piirissä on yli 70 eri kieltä puhuvaa lasta. Näiden lasten suomen kielen tukeminen on erittäin tärkeää, jotta he sopeutuisivat suomalaiseen yhteiskuntaan. Maahanmuuttajantaustaisten lasten sosiaalinen hyvinvointi, johon kuuluu myös uuden kielen ja kulttuurin

omaksuminen, on yksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tärkeä tehtävä. (MONIKU 2005, 1.)

Monikielinen ja -kulttuurinen lapsi elää ainakin kahden erilaisen kulttuurin keskellä. Tämä on vahvuus, mutta samalla se luo lapselle elämän hallinnan haasteita sekä vaatii lapselta jatkuvaa valintaa, kumman kulttuurin mukaan hän elää ja tekee ratkaisuja. (MONIKU 2005, 11.) Varhaiskasvatuksen sekä esiopetuksen tehtävänä on luoda lapselle kielelliset työkalut näiden haasteiden kohtaamiseen ja käsittelemiseen. Suomi toisena kielenä -opetus mahdollistaa monikielisen lapsen suomen kielen oppimisen.

Ammatillisesti opinnäytetyöni edistää lasten kielellisiä taitoja ja tekemäni Maaginen sanasäkki -mallinnus perehdyttää työntekijän uudelle toiminnalliselle menetelmälle. Opinnäytetyöni on työelämää hyödyttävä produktio.

2 LAPSEN KIELEN KEHITYS

Kielen kehitys alkaa jo ennen lapsen syntymää ja jatkuu läpi elämän. Lapsen tutustuessa ympäristöön hän tarvitsee kieltä. Uuden tiedon hankkiminen ja sen käsitteleminen tapahtuu kielen kautta. Kielen kautta ratkotaan myös ongelmia sekä opitaan uutta. Kieli on myös sosiaalinen väline vuorovaikutuksessa. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 37.)

2.1 Kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Kieli on osa ihmistä ja sen kautta ilmaistaan yksilöllisyyttä. Kieli on tärkeä kaikessa oppimisessa. Ihminen hankkii kaiken tiedon kielen kautta ja varastoi sen muistiinsa. Kieli on suuri osa lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Ajattelu, tunteiden ja toiminnan ilmaiseminen sekä sosiaalinen vuorovaikutus ovat kaikki kielenkäyttämistä. Lapsen kieli kehittyy taukoamatta ja se on yhteydessä puheen kehitykseen. (Nurmilaakso 2011, 31; Suvilehto 2016, 149.) Kieli on keskeisessä osassa leikissä ja leikin kautta lapsen puhe lisääntyy ja kielen käyttö kehittyy (Halme 2011, 89).

Lapsi nauttii leikistä ja se tuottaa mielihyvää. Leikki kehittää myös lapsen ongelmanratkaisukykyä sekä sosiaalis-emotionaalisia taitoja. Varhaiskasvattajalla on tärkeä rooli lapsen kielen kehityksen tukemisessa. Hän voi tukea lasta ohjaamalla, opettamalla, leikkimällä ja leikittämällä. Varhaiskasvattaja on mukana jokaisessa tilanteessa ja on tietoinen näistä tilanteista. Leikki on tärkeää lapsen kehitykselle ja se on tärkeä oppimisen ja opettamisen väline. (Kalliala 2003, 184-188.)

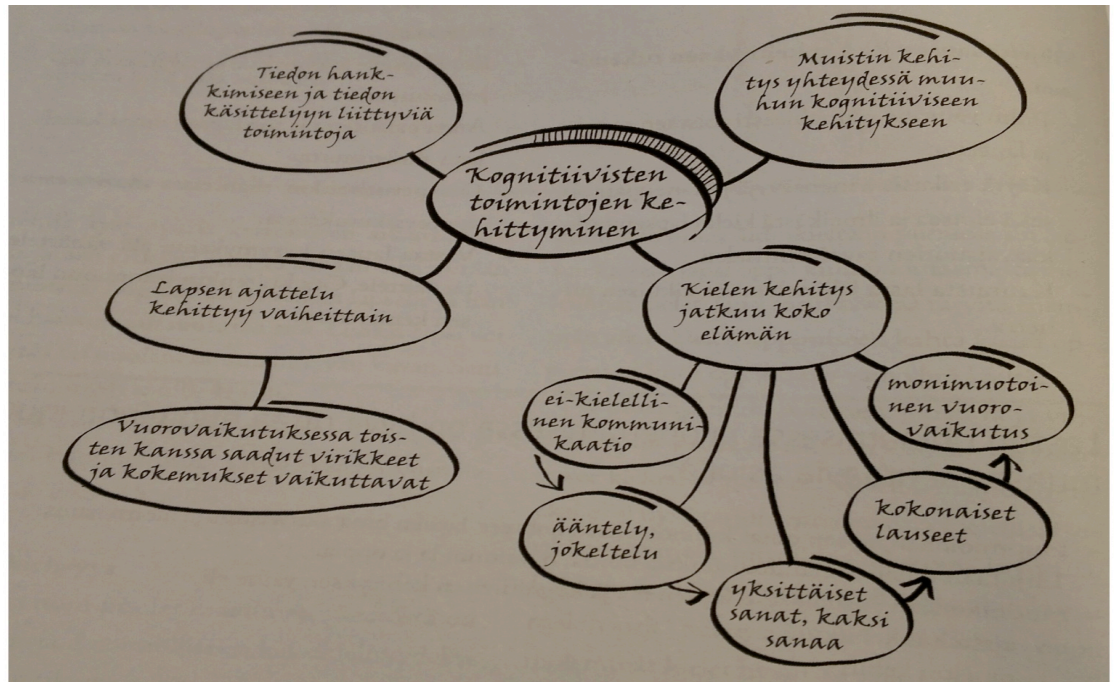
Uuden valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan lasten kielellisiä taitoja ja valmiuksia tulisi vahvistaa ja tukea heidän kielellisen identiteetin kehittymistä. Lapsilla on luontainen mielenkiinto kieliin, teksteihin ja kulttuureihin, joita tulisi vaalia mahdollisimman paljon. Hyvä kielen käyttö mahdollistaa lapsia vaikuttamaan monipuolisesti ja luovat osallisuutta ja

aktiivisuutta. (VASU 2016, 40.) Kielen kehitys on voimakkaammillaan lapsen ollessa neljän ja kahdeksan ikävuoden välillä. Kehitystä voi tukea laulun, riittelyyn, tavuttelun, taputuksen ja teatterileikkien avulla. (Suvilehto 2016, 51.)

Inkeri Lampi määritteli 1980-luvulla kielen käytön neljä tasoa. Hänen mukaansa lapsen täytyi nämä taidot osata aloittaessaan koulunkäynnin. Lampi jakoi kielen käytön oppimisen itsetutkiskelun, vuorovaikutuksen ja itsekseen viihtymisen kieliin. (Nurmilaakso 2011, 32.)

Kielellisen tietoisuuden käsite tuli Suomeen 1990-luvun alussa ruotsalaisen Margit Torneuksen tutkimuksista. Toki ajatus kielen ulkopuolisesta tarkastelemisesta oli ollut suomalaisessa varhaiskasvatuksessa aikaisemminkin. Kaksi-kolmevuotiaat lapset voivat mietiskellä, mitä joku sana merkitsee, mutta lapset eivät sinänsä mieti sanojen muotoa tai äänirakennetta. Vähitellen he pystyvät irtautumaan sanojen merkityksen pohtimisesta ja heidän huomionsa kiinnittyy itse kieleen. Näin heille kehittyy metalingvistinen asenne, eli he tulevat tietoisiksi kielestä. (Nurmilaakso 2011, 32.)

Lapset oppivat ulkopuolisen suhtautumisen kieleen. Kielellisen tietoisuuden muodostuminen edellyttää kognitiivista kehitystä. Ajattelun kehitystasosta riippuen lapsi joko pystyy tai ei pysty tarkastelemaan kieltä tietoisesti. Vaikka kielellinen tietoisuus edellyttää tietynlaista ajattelun tasoa, ei se kuitenkaan tarkoita, että kielellinen tietoisuus ilmestyisi lapsen ajatteluun yllättäen. Lapset näyttävät jo hyvin varhain mielenkiintoa puheen erilaisista äänneistä ja soinneista, riittelystä ja loruttelusta. Lapsilla on synnynnäinen mielenkiinto kieleen. (Nurmilaakso 2011, 32.)

KUVA1. Kognitiivisten toimintojen kehittyminen (Nurmiranta & ym. 2009, 44.)

Varhaiskasvatuksessa on tärkeä ottaa huomioon lapsen yksilölliset kiinnostuksen kohteet ja lapsen aktiivisuus. Lapsen ikä ja kognitiivisen kehityksen vaiheet täytyy huomioida. Kognitiivisen kehityksen vaiheet ovat: ajattelu, muisti sekä kieli. (Nurmiranta & ym. 2009, 43.)

Jo esiopetuksessa edellytetään, että lapset saavat tutustua kielten maailmaan. Esiopetusiässä lapsi käyttää kieltään yhä enemmän ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksellisenä välineenä ja muodostavat maailmankuvaansa. Esiopetuksessa on tarkoitus tukea lasten kielellisiä taitoja kokonaisvaltaisesti, niin että kielen hahmottamisesta tulee yksityiskohtaisempaa. Lasten kiinnostuksen ja uteliaisuuden vahvistaminen puhuttua kieltä, lukemista ja kirjoittamista kohtaan on ydin asiana. Kielen mallintaminen kaikin tavoin ja positiivinen palaute ovat oppimisen kannalta tärkeitä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 23–24.)

2.2 Kielen merkitys lapsen kehityksessä ja oppimisessa

Kieli on lapselle väline, mutta myös oppimisen kohde. Kielen avulla lapsi hallitsee muuttuvia tilanteita ja asioita. Kielen kautta lapsi käy dialogia toisten kanssa, ilmaisee tahtoaan ja mieltään sekä hankkii tietoa. Kirjava kieliympäristö varhaiskasvatuksessa sekä laaja-alainen yhteistyö huoltajien kanssa tukee lasten kielellistä kehitystä. Kannustava ja johdonmukainen ilmapiiri vahvistaa lapsien kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaitoja. Lapsille on mahdollista samanaikaisesti omaksua monta eri kieltä, joiden kehitys ja käyttö voi näkyä hyvin eri tavalla eri tilanteissa. Varhaiskasvatuksessa tulee ottaa huomioon, että lapset voivat kasvaa hyvin erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. On tärkeää saada moninainen kieli ja kulttuuri näkyväksi varhaiskasvatuksessa. Tämä onnistuu yhteistyössä huoltajien kanssa ja tukee lapsen kielellisen identiteetin kehittymistä. (VASU 2016, 40.)

Lapset oppivat kieltä yksilölliseen tahtiin. Samanikäiset lapset eivät välttämättä omaksu kielen kehityksen eri osa-alueita yhtä aikaa. Kielellinen identiteetti kehittyy ohjauksen ja tuen myötä. (VASU 2016, 40.) Kielellinen identiteetti on tietoisuus omasta äidinkielestä ja identiteetti tarkoittaa ominaislaatua. Esimerkiksi ”Olen suomalainen ja suomi on äidinkieleni”. (Nyberg 2006, 3.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa on lueteltu viisi oppimisen aluetta, jotka luovat pedagogiselle toiminnalle tärkeitä tavoitteita ja sisältöjä. Nämä viisi osa-aluetta ohjaavat kasvattajia monipuolisen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja sen toteuttamisessa. Lapsilla on oikeus monipuoliseen oppimiseen ja nämä oppimisalueet eivät ole toisistaan irrallisia kokonaisuuksia.

Näitä osa-alueita voidaan yhdistää toisiinsa ja oppimisesta voidaan tehdä näin mielenkiintoista ja mieluista lapselle hänen mielenkiinnon kohteidensa mukaisesti. Oppimisen alueet on jaettu esiopetussuunnitelman perusteiden mukaan viideksi osa-alueeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

(VASU 2016, 39.)

3 SUOMI TOISENA KIELENÄ

Suomessa on kehitetty monikulttuurista varhaiskasvatusta vuodesta 1990 lähtien aluksi erilaisten hankkeiden kautta. Vuonna 2005 laadittiin yhteinen Helsingin kaupungin suomi toisena kielenä (S2) -suunnitelma. (Ota Koppi, 2016.) Kun puhun työssäni S2 kielisistä lapsista tarkoitan lapsia, joilla suomi on toisena kielenä.

3.1 Suomi toisena kielenä -opetus

Varhaiskasvatussuunnitelma linjaa, että jokainen maahanmuuttajataustainen lapsi on oikeutettu suomi toisena kielenä (S2) -opetukseen varhaiskasvatuksessa ja myöhemmin esiopetuksessa. Opetuksen tulee olla päivittäistä, säännöllistä ja tavoitteellista. Lapset, joilla ei ole kaikilla osa-alueilla syntyperäisen kielenkäyttäjän tasoa, on tarkoitettu tällaiseen opetukseen. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 93.)

S2-opetuksessa tärkeänä perustana ovat sanaston kerryttäminen ja arkiset kielenkäyttötilanteet. Lapsi oppii uutta kieltä omien tarpeidensa puitteissa. Keskeisenä asiana on oppia sanoja liittyen leikkiin, päiväkotiryhmään ja arkeen. Opettajan tehtävänä on pystyä havainnoimaan lasta ja arvioida, millainen sanasto on lapsen edun mukaista ja oppimisen kannalta mielekästä. Opettajan tulisi pystyä mahdollistamaan tarpeeksi monipuolisia oppimistilanteita, jossa kieli voi kehittyä. S2-opetuksessa on oleellista opetuksen aitous ja se, että kieltä opitaan reaaliajassa itse käyttötilanteissa. Päivän rytmittäminen ja rutiinit tukevat oppimista. S2-opetuksen suunnittelussa ja opetuksessa on tärkeää ottaa huomioon lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, osaamisalueet, tuen tarpeet sekä lapsen yksilölliset tavat toimia. (Halme 2011, 93.)

S2-opetus voidaan jakaa luonnolliseen sekä ohjattuun oppimiseen. Lapselle mahdollistetaan luonnollisia vuorovaikutustilanteita jossa, hän voi oppia kieltä sekä ohjattuja, suunnitelmallisia opetustilanteita. Luonnollisesti mitä pienempi lapsi sen enemmän pitää antaa tilaa luonnollisille vuorovaikutustilanteille. Opettajan tulee tiedostaa näiden aitojen oppimistilanteiden tärkeys. Esimerkiksi pukemistilanne on oiva tilanne opettaa vaatteiden nimeämistä sekä pukemiseen liittyviä ohjeita. Säännöllisyys on tärkeää ohjatussa opetuksessa. Aiheet ja teemat tulisi olla valittuja lapsille lähellä olevista asioista. (Kivijärvi 2016,257-258.)

Suomi toisena kielenä -opetus voidaan toteuttaa muun muassa sisällyttäen pienryhmätoimintaan, erillisissä pienryhmissä, yksilö- tai pariopetuksena. Opetus tulee toteuttaa normaalin varhaiskasvatuksen tavoitteiden mukaisesti ja opetuksessa tulisi mahdollistaa liikkuminen, leikkiminen ja taide. S2-opetukseen on valmiita menetelmiä ja materiaaleja, jotka ovat suunniteltu toisen kielen opettamiseen. Opetuksessa voidaan myös käyttää materiaaleja, jotka on kehitetty yleisesti kielen tukemiseen. (Kivijärvi 2016,258.)

3.2 Monikulttuurisen lapsen suomen kielen oppiminen

Kielen avulla opitaan uusia asioita. Äidinkieli on aina vahvana pohjana toisen kielen oppimiselle. Vaikka lapsi ei osaisi suomen kieltä, ei hän kuitenkaan ole kielitaidoton. Lapsi osaa omaa äidinkieltään ja yrittää sen pohjalta oppia toista, hänelle uutta kieltä. Toisella kielellä tarkoitetaan kieltä, jota puhutaan lapsen elinympäristössään mutta, joka ei ole lapsen oma äidinkieli. (Linna, Gyekye, Kurki, Lounela, Ronsi & Sakko 2005.)

KUVA2. Kielitaidon kämmenmalli.

Identiteetti pohjautuu kulttuuriin ja kulttuuri on yhteydessä kieleen. Kulttuuri välittyy sukupolvelta toiselle ja muokkaantuu kielen avulla. Kulttuuri ohjaa myös kielenkäyttöä ja asettaa sille rajoja. (Baker 2001, 74–75.) Kulttuurissa on monia asioita joita me pidämme arvokkaina ja keskeisinä. Nämä ovat kielessä edustettuna sanoina, sanontoina ja kielikuvina. Kieli antaa suunnan ajattelulle, koska kieli saa asiat näkyviksi ja mahdollisiksi kun niitä käsitellään puheessa. Näin kieli ohjaa meitä havainnoimaan ympäristöämme tietyllä tavalla.

Monikulttuurisuuden pitää näkyä päiväkodissa. Monikulttuurisuutta voi kunnioittaa monella tavalla. Se voi olla ympäristössä näkyviä kuvia, seinävaatteita, kirjallisuutta ja musiikkia. Työntekijöillä on myös velvollisuus

opettaa suomalaisesta kulttuurista ja siihen liittyvistä perinteistä. Tässä on hyvä pohtia, mikä merkitys suomalaisella kulttuurilla on itsellensä. Tämä auttaa peilaamaan toisten ajatuksia omaan ajatusmaailmaan. Pyrkimyksenä ei ole unohtaa suomalaista kulttuuria, vaan opettaa lapsia jo varhaiskasvatuksessa hyväksymään ja ymmärtämään moninaisuutta, erilaisuutta ja yhteenkuuluvuutta. (MONIKU 2005, 11-12.)

Monikieliselle ja monikulttuuriselle lapselle tehdään aina suomen kielen tukemisen suunnitelma yhdessä vanhempien kanssa ja suunnitelma liitetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tai lapsen esiopetussuunnitelmaan. Tärkeää on myös korostaa lapsen vanhemmille lapsen oman äidinkielen merkitystä ja sitä, miten vanhemmat voivat tukea lapsen äidinkielen kehittymistä. (MONIKU 2005, 11-13.)

Kielen avulla lapsi ilmaisee myös omaa kulttuuriaan. Kieli on osa identiteettiä ja sen avulla lapsi voi vahvistaa itsetuntoaan. Äidinkielen avulla lapsi oppii sanojen ja ilmaisujen merkityksiä. Ei riitä, että lapsi osaa ilmaista itseään, vaan hänen täytyy myös ymmärtää kielellisten ilmaisujen merkityksiä. Hyvä äidinkielen hallinta tukee toisen kielen oppimista. (Heini 2017, 35.) Tutkimukset osoittavat, että lasten äidinkielessä opitut taidot siirtyvät kielestä toiseen (Cummins 2003, 62). Mikäli lapsen kielitaito on äidinkielen kehittämisessä puutteellista, ei lapsi voi toisen kielen omaksumisessa saavuttaa täydellistä hallintaa (Heini 2017, 36).

Esiopetuksessa on pyrkimys vahvistaa lapsen mielenkiintoa omaa äidinkieltä ja kulttuuria kohtaan. Lapsen yhteenkuuluvuuden tunne omaa kulttuuriaan kohtaan vahvistaa lasta ja tukee häntä kasvussaan. Kaksikielisyyden ja monikulttuurisuuden tukeminen on lapsen edun mukaista koska se edesauttaa hänen yhteenkuuluvuuttaan yhteiskuntaan. (Heini 2017, 37.)

4 MAAGINEN SANASÄKKI – TOIMINNALLINEN TAPA OPPIA KIELTÄ

Sanasäkki “Den magiska språkpåsen” on ruotsalaisen kieliterapeutti ja lastentarhanopettaja Mari-Louise Nybergin kehittämä menetelmä, joka harjaannuttaa kielitaitoa. Menetelmä on suunnattu kaksi- tai monikielisille lapsille tai lapsille, joilla on kielihäiriö. Sanasäkki -menetelmä pohjautuu amerikkalaisen psykologi James J. Asherin luomaan TPR-menetelmään.

4.1 Äidinkieli ja uuden kielen oppiminen

Kielellä on monta funktiota. Viestinnässä on kaksi puolta: ymmärtää, mitä toinen sanoo sekä ilmaista itse asiansa. Kielen alkuperäinen rooli on viestiä sanomaa. Käytämme kieltämme, kun ajattelemme ja kun ilmaisemme identiteettiämme ja ryhmään kuulumista. (Nyberg 2006, 3.)

Äidinkieli on se kieli, jonka opimme ensimmäisenä. Se on tunnekieli. Voidaan todeta, että muulla kuin omalla äidinkielellä ilmaistuna asia ei tunnu samalta, kuin omaa kieltä käytettäessä. Sanoilla on vahva assosiaatio tunteisiin ja tunteiden siirtäminen toiselle kielelle on vaikeaa. Ajattelemme, laskemme ja näemme unta äidinkielellä. Meillä kaikilla on äidinkieleemme liittyvä kehonkieli. Äidinkieli antaa meille kehonkielen ja motorisen kehityksen. Äidinkielestä saamme arvomme ja ohjeemme. Äidinkieli on viestintäämme. Äidinkieli luo meille käsitykset sanoista ja esineistä. Käsitemme ei ole vain sana, vaan tulos ajatustoiminnasta. (Nyberg 2006, 3-4.)

Toisen ja uuden kielen oppimisessa käytetään kaikkia aisteja. Kun esimerkiksi ihminen kuulee sanan *omena*, on hän silloin käyttänyt kaikkia aistejaan murto-osan sekunnista. Ihminen tietää miltä *omena näyttää*, hän tietää miltä se *tuoksuu*, miltä se *tuntuu* ja miltä se *maistuu* ja hän tietää miltä *kuulostaa*, kun omenasta haukataan pala. Ihminen oppii uutta kieltä koko kehollaan. (Nyberg 2006,7.)

Uutta kieltä tulisi harjaannuttaa mahdollisimman paljon, jotta kieli kehittyisi ja lapsi oppisi vuoropuhelua ja leikkiä toisen kielen avulla. Jotta lapsi oppisi kielen hyvin, tulee hänen saada kokea uusi kieli kaikilla aisteilla. Hänen täytyy nähdä, kuulla, tuntea/koskettaa, kokea, puhua ja laulaa sanoja. Kieli sisäistetään parhaiten leikin kautta. Hauska tuokio innostaa lapsia oppimaan. On sanottava sana noin 60 kertaa ennen kuin se jää mieleen. (Nyberg 2006,3-7;Laitinen & Viik 2012; Rautelin 2016.)

4.2 Maaginen sanasäkki -tuokiot

Uuden kielen oppimisessa on tärkeää saada kokea uusi kieli kaikin aistein. Täytyy saada nähdä, kuunnella, tuntea, kokea, puhua ja laulaa sanoja. Tähän tarvitaan apuvälineitä. Sanasäkki-tuokioissa elähdytetään pehmoeläin (esim. apina Arttu). Kun lapset eivät itse enää jaksaa puhua aikuiselle, he jaksavat puhua Artulle. Työskenneltäessä kolmiulotteisesti tulee kielestä elävä kokemus. Käytössä on erikokoisia ja näköisiä pusseja, joissa on esineitä. Pusseja voi olla kielipussi, satupussi, laulupussi ja käsitepussi. Jokaiseen pussiin mahtuvat ne sanat ja käsitteet, joita tuokioilla on tarkoitus opettaa. Sanoja ja käsitteitä voi rajata esimerkiksi tiettyyn teemaan, kuten hedelmät, huonekalut, työkalut ja niin edelleen. Lapset pitävät yllätyksistä. Kun ”sanat” ovat pussissa, tuokio on lapsista sekä jännittävää että hauskaa ja näin heidän mielenkiintonsa säilyy. Ohjaajan tulee muistaa käyttää ja korostaa kehonkieltä. (Nyberg 2006, 7-8; Rautelin 2016.)

Sanasäkki-tuokio on suomi toisena kielenä-opetusta pienryhmälle kaiken muun toiminnan joukossa. Tuokioiden on pyrkimyksenä olla rohkaisevia ja hauskoja. Toiminnan tulisi olla säännöllistä (2-4krt/vko) ja tavoitteellista. (Laitinen & Viik 2012.) Sopiva osallistujamäärä tuokioille on 4-5 lasta. Kestoltaan tuokiot ovat vain 10–20 minuuttia ja uusia sanoja tai käsitteitä jokaisessa tuokiossa on 5–8. Tuokioita tulisi olla 4-5 kertaa viikossa. Tärkeintä on jatkuvuus. Toiminnan selkeä alkaminen (“nyt se alkaa”) ja loppuminen (“nyt se loppuu”) on lapsille mielekästä. Tämän takia jokainen tuokio on hyvä alkaa yhdellä ja samalla alkulaululla/riimillä ja loppua yhdellä ja samalla loppulaululla/riimillä. Näin

lapsille on selvää, milloin tuokio alkaa ja milloin se loppuu. (Nyberg 2006, 9; Rautelin 2016.)

Tuokion rakenne on neliosainen ja se jakautuu seuraavanlaisesti:

Alkulaulu. Tuokiot alkavat aina samalla laululla.

Teema: Uudet sanat esitellään salaperäisestä pussista.

Leikki. Toiminnallinen osuus leikkien, liikkuen tai laulaen.

Loppulaulu. Lopussa lauletaan aina sama loppulaulu.

Teemana voi esimerkiksi olla hedelmät ja uudet sanat voidaan esitellä muovihedelmillä: banaani, omena, päärynä, appelsiini, sitruuna. Leikkiosuudessa valitaan joku teemaan sopiva liikunnallinen leikki tai laulu, kuten 'Hedelmäsalaatti'.

Uusia sanoja esitellen opettaja nostaa yhden esineen kerralla pussista ja nimeää sen. Toisella kierroksella sanotaan lapselle: "Näytä minulle banaani/omena/päärynä". Kolmannella kierroksella sanotaan lapselle: "Anna minulle banaani/omena/päärynä". Ensin lapsi kuuntelee, toimii ja sitten ymmärtää. (Nyberg 2006,11;Rautelin 2016.)

Seuraavalla tuokiolla voi esimerkiksi käyttää oikeita hedelmiä, tehdä hedelmäsalaattia ja maistaa hedelmiä. (Nyberg 2006,11;Rautelin 2016.)

4.3 TPR – TOTAL PHYSICAL RESPONSE

TPR ei ole menetelmä vaan työväline. Tohtori Asher (2012) kuvailee koulutuksessa olevan suuri vääristymä, esimerkiksi kemiassa voidaan käyttää menetelmiä tai kaavoja ohjaukseen. Kaava toimii tieteessä mutta ei opetuksessa, koska opetus on taitolaji, ei tiedettä. (Asher 2012, 1, 2-3.) Nyberg on luonut Maagisen sanasäkki -menetelmänsä tohtori Asherin toiminnallisen työvälineen pohjalta.

TPR opetuksessa on neljä vaihetta. Opettaja suunnittelee opetuksen niin, että lapsen on mahdollista oppia toinen kieli vaiheittain, kuten hän on oppinut äidinkieltä. Ensimmäisessä vaiheessa lapsi harjoittelee kuuntelemalla ja toimimalla kuulemansa mukaan. Toisessa vaiheessa lapsi osallistuu vastaamalla kyllä tai ei tai sanoo esimerkiksi ystävän nimen. Kolmannessa vaiheessa lapsi osallistuu sanomalla yksisanaisia vastauksia ja neljännessä vaiheessa lapsi puhuu jo kokonaisia lauseita. (Hakanen 2016.)

TPR on ohjaavaa ja luo motivaatiota. Tämä perustuu siihen, että lapset oppivat kielen ensin kuulemalla ennen kuin he itse tuottavat sanoja. Näin myös uusi kielikin voidaan oppia. Ohjaava strategia TPR:ssä on, että oppijat asettuvat opettajaa vastapäätä, sinä sanot "nouse" ja nouset seisomaan, niin myös oppijatkin tekevät. Opettaja kehottaa istumaan ja niin myös oppijatkin tekevät. Oletuksena TPR:ssä on, että ihmiset on biologisesti luotu oppimaan kielen tietyssä järjestyksessä. Ensin kuunnellaan ja ymmärretään, sitten puhutaan. (Asher 2012, 1, 2-3, 2-25, 3-2.)

TPR sopii kaikenikäisille ja tämän periaatteen mukaan voidaan opettaa eri kieliä. TPR nimi tulee "hiljaisesta" jaksosta, jolloin lapsi voi toiminnan kautta sisäistää kielen sanastoa ja rakenteita ennen kuin hän puhuu. Opetettavaa kieltä ymmärretään aina ennen kuin sitä puhutaan. Ymmärtämistä kehitetään antamalla oppilaan reagoida kuulemansa kehon liikkeiden kautta. Puheen ohjauksessa mahdollistetaan lapselle mukavia kommunikointitilanteita ja hänelle annetaan mahdollisuus vastata aluksi vain yksittäisellä sanalla. Kieli sisäistetään kuulemisen kautta. Puhuminen on kuin kävelemisen oppiminen,

sitä ei voi kiirehtiä. Lapsi puhuu, kun on siihen valmis. (Hakanen 2016; Koskela 2001, 9-10.)

Etenemisnopeus vaiheiden välillä riippuu lapsiryhmästä, iästä ja kielitaidon tasosta. Opetusta tulisi olla vähintään kerran viikossa ja paljon toistoa ja kertausta. Opetuksessa on hyvä käyttää esineitä, leluja, joita lapsi voi koskettaa. Piirtäminen ja kuvat ovat myös hyviä opetus tapoja. Oppimisen tulee olla toiminnallista ja hauskaa. Kielen opetus aloitetaan lapselle tärkeistä asioista ja sanoista. On hyvä luoda järjestys sille, mitä sanoja opetellaan ensin:, esimerkiksi perhe, ruokailuvälineet, WC-sanasto, vaatteet, huonekalut, kehonosat, leikki, värit, ruoka, luonto kulkuneuvot, sää, eläimet, verbit ja nykyajan mediasanasto (kännykkä, tabletti). (Hakanen 2016.)

TPR-työvälineen edut ovat moninaiset. TPR:n avulla kielten oppiminen on vaivatonta, sillä se on kuin oppisi kieltä biologisen mallin mukaan. TPR on vuorovaikutukseen kannustava, se on hauskaa ja motivoi oppilaita kuuntelemaan ja puhumaan vierasta kieltä. Menestyminen TPR:n kautta on mahdollista kaikille tasosta riippumatta ja oppiminen on stressitöntä. (Koskela 2001, 22-23.)

TPR on hyvin toimiva työväline myös maahanmuuttajataustaisten lapsien opetuksessa. Varhaiskasvatukseen tai kouluun tullut uusi lapsi, joka ei osaa sanaakaan suomen kieltä, voi tuntua opettajasta erittäin haastavalta. Tällaisessa tilanteessa kielen opettaminen TPR:n avulla on erittäin selkeää ja vaivatonta. Lapsi saa oppia suomen kieltä biologisen mallin mukaan alusta lähtien. (Koskela 2001, 98.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli juurruttaa suomi toisena kielenä -opetukseen uusi suomen kieltä tukeva Maaginen sanasäkki -menetelmä.

Tavoitteet:

- juurruttaa esikouluryhmään uusi työväline
- ohjata ja suunnitella neljä sanasäkkituokiota esikouluryhmän S2-opetuksessa
- perehdyttää lastentarhanopettaja uuteen menetelmään
- tehdä Maaginen sanasäkki -mallinnus esiopetusryhmän pedagogiseen toimintaan

Pidemmän aikavälin tavoitteena oli maaginen sanasäkki -menetelmän tuominen aktiiviseen käyttöön suomi toisena kielenä -opetukseen ja rikastuttaa suomi toisena kielenä -opetusta. Sovimme lastentarhanopettajan kanssa, että maaginen sanasäkki -mallinnus jaettaisiin päiväkodin neljään ryhmään. Näin koko päiväkotiyhteisö hyötyisi menetelmästä. Maaginen sanasäkki -menetelmä mahdollistaa kielen opettamisen monella eri tavalla ja lastentarhanopettajat hyötyisivät tästä monipuolisuudesta paljon. Menetelmää voi käyttää niin uuden kielen oppimisessa kuin pienten lasten kielen kehityksen tukemisessa.

6 SANASÄKKI-TUOKIOIDEN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIONTI

Toteutin sanasäkkituokiot yhden helsinkiläisen päiväkodin esiopetusryhmässä. Kerron toimintaympäristöstä ja kohderyhmästä ensin hieman, jonka jälkeen kirjoitan tuokioiden suunnittelusta, toteutuksesta sekä miten suoritin tuokioiden arvioinnit.

6.1 Toimintaympäristö ja kohderyhmä

Yhteistyötahoni oli yksi helsinkiläinen päiväkotit. Kohderyhmänä oli esiopetusryhmän suomi toisena kielenä -lapset. Päiväkotit on toimintaympäristö, jossa 1-7-vuotias lapsi saa vuorohoitoa, kasvatusta ja opetusta sekä mahdollisuuden yksilö- ja ryhmäleikkeihin. Päiväkotit on 84 paikkainen ja ryhmät jakautuvat seuraavasti: ympärivuorokautinen ryhmä, alle 3-vuotiaiden ryhmä, päivä/iltaryhmä ja esiopetusryhmä. (Lastentarhanopettaja, 2016.)

Päiväkodissa on käytössä Ota Koppi -ohjelma, joka tukee eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten kielen kehitystä ja oppimista. Ota koppi -ohjelma laadittu Helsingin kaupungin sosiaali-, opetus- ja terveystoimen yhteistyönä. Ohjelma tukee kaksikielisyttä ja luo lapsille tasapuolisen mahdollisuuden oppimiseen ja osallisuuteen. (Ota koppi 2016.)

Työyhteisöstä minulla oli ohjaajana esiopetusryhmän lastentarhanopettaja. Kohderyhmänä oli päiväkodin esiopetusryhmän S2 kieliset lapset. Pienryhmässä on kuusi esikouluikäistä lasta. Osalla lapsista ei ole suomea puhuvia vanhempia kotona. Monikulttuurisuudessa ja monikielisyudessa on koko ajan muuttuvia ja laajenevia ilmiöitä. Lapsella voi olla monta kulttuuria, joista mikään ei välttämättä tunnu omalta tai sitten hän sopeutuu kaikkiin kulttuureihin, joiden keskellä hän elää. Ryhmän lasten kotikieliä ovat suomen ja ruotsin lisäksi arabia, nepali, persia, albania, viro, venäjä, somali, espanja, inguusia ja ukraina. Lapsien kielitaso vaihtelee alkeistasosta erittäin sujuvaan

suomen kieleen. Tämän takia tuokiot pidetään lyhyinä ja helppoina lapsien kielitason perusteella. (Lastentarhanopettaja, 2016.)

6.2 Sanasäkki-tuokioiden suunnittelu

Tuokioiden teemat valittiin yhdessä päiväkodin jo suunnitellun toiminnan pohjalta syyskuussa 2016. Työ oli muotoutunut syksyn aikana ja olimme joutuneet siirtämään tuokioiden pitoa keväälle 2017. Valitsimme uudet teemat ja suunnittelimme uudet tuokiot. Suunnittelin tuokiot heidän tarpeiden puitteissa. Lastentarhanopettaja oli mukana tuokioissa, jotta hän pystyi sisäistämään menetelmän idean. Lastentarhanopettaja myös tarvittaessa avusti tuokioissa ja puuttui tilanteeseen, mikäli joku lapsista ei kyennyt keskittymään tuokioon ilman tutun aikuisen apua. Pohdimme yhdessä lastentarhanopettajan kanssa ketkä lapset hyötyisivät tuokiosta eniten. Tuokiot eivät automaattisesti sovi jokaiselle S2-lapselle vaan suunnittelussa on otettu huomioon myös lasten muut ominaisuudet kuten, luonne ja esimerkiksi erityislapsi-status.

Sovimme työelämäntahon kanssa neljästä tuokiosta, sillä tavoitteena oli esitellä uusi kieltä tukeva menetelmä, eikä niinkään lähteä tutkimaan miten kyseinen menetelmä toimisi heillä tai miten se auttaa lapsia. Tarkoitus oli toteuttaa suunnittelu, ohjaus (lastentarhanopettaja seuraa sivusta) ja arviointi yhteistyössä.

Tuokioiden alku- ja loppulaulut ovat valittu sen perusteella, että ne ovat tuttuja kyseiselle kohderyhmälle ja luovat turvaa tuokion aikana. Ensimmäisen tuokion aiheeksi olimme lastentarhanopettajan kanssa valinneet metsän eläimet: karhu, majava, orava, sammakko ja jänis, koska ne ovat eskariaapisen hahmoja. Minä valitsin tarkoituksen mukaisesti eläimet niin, että jokainen eläin alkaa eri kirjaimella. Näin lapsille tulee tutuksi moninaisia äänneitä ja kirjaimia. Tuokion tavoitteena oli eläinten tunnistaminen sekä kirjaimien ääntäminen.

Toiseksi tuokion aiheeksi minä ehdotin tunteiden nimeämistä ja tunnistamista. Jotta vuorovaikutus olisi lasten ja aikuisten välillä toimivaa on tunteiden

tunnistaminen ja sanoittaminen tärkeää. Kun lapsi oppii ilmaisemaan tunteensa tulee, hän kuulluksi ja aikuisella on helpompi ymmärtää häntä. Valitsin perustunteita kuten iloinen, vihainen, onnellinen, peloissaan ja surullinen. Tuokion tavoitteena oli uusien tunteiden tunnistaminen.

Kolmanneksi tuokion aiheeksi valitsimme lastentarhanopettajan kanssa kehonosat sillä, niiden nimeäminen on tärkeää, koska niitä käytetään arjessa paljon. Minä ehdotin seuraavia kehonosia: pää, peppu, käsi, reisi ja jalka. Valitsin nämä kehonosat koska, arki tilanteissa niitä käytetään sekä konkreettisesti että suullisesti, kuten *laita pipo päähän* tai *pese kätesi*. Tämä tukee lapsen arkipuheen ymmärtämistä ja auttaa sanoittamisessa. Tuokion tavoitteena oli kehonosan ja sanan yhdistäminen.

Neljänneksi tuokion aiheeksi valitsimme värit. Värit ovat tärkeä osa perustietotaitoja. Yhteiskunnassa on tiettyjä värejä jotka tarkoittavat tiettyä asiaa ja nämä ovat hyvä lapsen osata tunnistaa, kuten liikennevalot, exit-kyllit ym. Tuokion tavoitteena oli tunnistaa ja nimetä värit.

Mallinnuksen kuvamateriaaleissa on käytetty itse ottamia kuvia tuokioissa esiintyvistä tavaroista. Osa kuvamateriaalista on Suomen mielenterveysseuran internetsivuston materiaalipankista, Papunetistä, Sepponetistä sekä lähteiskirjallisuudesta.

6.3 Tuokioiden toteutus

Kuvailen ensimmäisen tuokion kulun vaiheittain, sillä haluan lukijan saavan kokonaisvaltaisen kuvan siitä miten, tuokion ohjaaminen ensimmäisellä kerralla onnistui. Loput tuokiosta kuvailen pääpiirteittäin.

Kokoonnuimme joka kerta kirjastossa. Nyberg korostaa, että on tärkeää luoda lapsille turvallinen ja tuttu paikka tuokioiden ohjaamiseen (Nyberg 2006, 6). Pyysin lapsia istumaan ringiin lattian matolle minun ympärilläni. Kerroin lapsille, että olin vihdoinkin tullut ohjaamaan sanasäkki- tuokioita, joista heille oli kerrottu jo

syksyllä 2016. Tämän jälkeen otin Heikki- hiiren esille, ja Heikki pääsi esittelemään itsensä lapsille sekä lapset Heikille. Heikki esitteli lapsille maagisen vihreän pussinsa ja minun avulla nosti pussista esille yksi kerrallaan viisi esinettä ja nimeäsi ne.

Seuraavaksi Heikki-hiiri kysyi jokaiselta lapselta yhden esineen nimen ja lapset saivat osoittaa esinettä. Jokainen lapsi osasi osoittaa Heikin kysymää esinettä. Heikki pyysi jokaista lasta antamaan yhden esineen takaisin pussiinsa. Kaikki lapset ymmärsivät mitä esinettä Heikki pyysi palauttamaan pussiin ja saimme kaikki esineet kerättyä takaisin.

Tämän jälkeen Heikki-hiiri kertoi haluavansa laulaa ja leikkiä 'Karhu nukkuu'. Heikki sai istua sivuun kun, kaikki yhdessä lauloimme ja leikimme. Kaikki lapset olivat innoissaan mukana ja he saivat jokainen vuorollaan leikkiä nukkuvaa karhua piirin keskellä.

Leikin jälkeen lauloimme lapsille tutun loppulaulun 'Suljen ihanan soittorasian'. Tämän jälkeen pyysin lapsia yksi kerrallaan valitsemaan minun tekemistä peukku-ylös- ja peukku- alas lapuista mitä tykkäsivät tuokioista.

Siirryimme toiseen tilaan jonne, olin ennen tuokioita valmistellut jokaiselle lapselle oman piirustusaseman jäniksen värittämiselle. Värityskuva jäi lapsille muistoksi heidän esikoulupäiväkirjaansa.

Toisesta tuokiosta puuttui yksi lapsi, joka ymmärtää vähiten suomen kieltä. Tällä ei ollut vaikutusta ryhmän dynamiikkaan. Lapset olivat onnistuneet unohtamaan viikon sisällä tuokiomme sisältöä ja kulkua. Heikki-hiirikin otettiin vastaan kuin uusi. Jotta itse oppisin lapsien nimet päätin, että Heikki-hiiri sai laulaa 'Pikkuinen hiiri se kurkistaa' –nimilaulun vaikka se ei kuulunutkaan alkuperäiseen suunnitelmaan. Laulu toimi erittäin hyvin ja jokainen lapsi oli innoissaan kun, Heikki-hiiri kokeili lapsien varpaita. Lapset nauroivat ja heidän silmistään näkyi ilo ja aito kiinnostus. Päätin sisällyttää laulun jokaiseen tuokioon.

'Pikkuinen hiiri se kurkistaa, onkohan kaikilla varpailla pää, yks kaks ja piim paum poum, kenen nämä varpaat on?**lapsi vastaa nimellään**..... Saran nämä varpaat on.'

Toisen tuokion teemana oli tunteet ja lapset osasivat tunnistaa tunnekuvat Heikin nimettyä ne ensin. Pelloissaan-tunnekortin lapset ymmärsivät yllättyneeksi. Toisena muutoksena tuokiolle suunnitteluvaiheesta oli, että 'Hyvä kaveri'-laulun sijasta lauloimme 'Jos sun lysti on'. Päädyimme tähän lastentarhanopettajan kanssa koska, ilmapiiri oli hieman levoton. Halusimme tuokion olla ajallisesti napakka ja tuttu laulu luo turvaa ja rauhaa.

Kolmanteen tuokioon osallistui vain neljä lasta. Lapsien osallistuminen ja interaktiivisuus oli hieman vaisua koska, johtajaasemassa oleva lapsi puuttui ja toisten lapsien arkuus tuli tämän takia huomattavasti esille. Kaikki lapset tunnistivat oikeat kuvat ja palauttivat oikeat kuvat pyydettyä. Pää-olkapää-peppu-laululeikin aikana lapset riehaantuivat melko paljon. Lauloimme sen Fröbelin palikoiden musiikkiin. Kaikki lapset antoivat peukku ylös -arvion tuokiolle.

Neljäs tuokio käsitteli värejä. Lapset osasivat kaikkien värien nimet ja tunnistivat ne. Huomasin myös, että lapset olivat jo sisäistäneet tuokion kaavan ja heistä huokui tietynlainen rauhallisuus koska tiesivät ennalta mitä oli tulossa. Katsoimme yhdessä kannettavalta tietokoneeltani piirretyn musiikkivideon Ipana liikenteessä, jossa käsiteltiin värejä. Lapset katsoivat ja kuuntelivat hyvin rauhallisena ja keskittyneenä videota. Tällä tuokiolla piirtämisen sijasta pidin jokaisen lapsen kanssa lyhyen palautekeskustelun. En ollut laatinut valmiita kysymyksiä koska monien lapsien kohdalla piti tilanteen mukaan miettiä mitä ja miten kysyi asioita.

6.4 Tuokioiden arviointi

Nybergin sanasäkki-menetelmään ei kuulu valmista arviointilomaketta. Sovimme lastentarhanopettajan kanssa, että arvioimme vapaamuotoisesti tuokiot. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteutuksen jälkeen minä suoritin lastentarhanopettajan kanssa yksilölliset arvioinnit toiminnallisen osuuden onnistumisesta, sekä kävimme ne yhdessä läpi, jotta saimme yhtenäisen kuvan siitä miten kaikki onnistui.

Lapsilta tuleva arviointi tapahtui havainnoiden heidän osallistumista ja suullista palautetta ja kehitystä. Jokaisen tuokion jälkeen lapset saivat myös valita peukku ylös vs. peukku alas -kuvan kertomaan heidän päällimmäisen tunteensa heti tuokion jälkeen. Nämä valinnat kirjasin ylös jokaisen lapsen kohdalta.

7 SANASÄKKI-TUOKIOIDEN ARVIOINNIN TULOKSET

Lapset saivat aina mahdollisuuden vapaaseen palautteen antoon jokaisen tuokion jälkeen. Tuokion aikana minä sekä lastentarhanopettaja teimme havaintoja lapsien tunnetiloista ja reaktioista, jotka kirjattiin ylös tuokioiden jälkeen. Tämän lisäksi jokaiselle lapselle annettiin tuokioiden jälkeen kahdenkeskeinen hetki minun kanssa palautteen antoon. Minä ja lastentarhanopettaja kävimme keskustelua tuokioiden kulusta sekä tuokioiden jälkeen että erillisellä arviointi tapaamisella

7.1 Lasten palaute

Jokaisen tuokion jälkeen pyysin lapsia valitsemaan peukku- ylös ja peukku- alas -kuvista sillä hetkellä kuvaaman tunteen. Lapset valitsivat kuvat ilman, että näkivät mitä toiset valitsivat. Näin he eivät olleet vaikuttuneita toisten valinnoista. Kaksi eri lasta valitsi kerran eri tuokioiden kohdalla peukku alas - kuvan. Kysyin mikä ei ollut kivaa tuokiossa kun valitsit peukku alas -kuvan. Yksi lapsista kertoi, että ei osannut sanoa miksi valitsi peukku alas -kuvan, vastauksena sain lapselta sain näin:

No kun mä en yhtään tykkää tosta loppulaulusta. Se on ihan typerä ja mä en jaksa laulaa sitä aina.

Peukku ylös -vastanneista lapsista kertoi tuokioiden päätteeksi muun muassa että oli hauskaa laulaa, 'Karhuu nukkuu' -leikki oli kiva, Heikki-hiiri oli hassu ja ihanan pehmeä, *ne hymykuvat* olivat hassuja.

Viimeisen tuokion jälkeen kysyin jokaiselta lapselta vapaamuotoisia kysymyksiä tuokioista. Yksi poika kertoi, että hänen lempiväriinsä on punainen, hän tykkäsi kovasti videosta, jonka katsoimme ja hän tykkäsi kun, piirsimme jokaisen tuokion jälkeen kuvia.

Ryhmän erityislapsi kysyi minulta jos Heikki-hiiri oli se, joka laittoi videon, hän kysyi miksi meidän piti laulaa sitä hänen vihaamaansa soittorasia laulua. Kysyin häneltä miksi hän vihaa sitä, ja hänen mielestä se on liian rauhallinen laulu. Kysytyään minulta saako hän kertoa mistä laulusta hän tykkäsi, kertoi tyttö pitävän 'Karhuu nukkuu' -laulusta todella paljon. Tyttö kertoi myös näin:

*Mä tykkäsin niistä piirustus... ja sit mä tykkäsin kun sä ja Heikki olitte.
Koska se oli mukavaa olla Sara- tuokioissa.*

Yksi poika kertoi tykkäävänsä Heikistä ja sitten hänen huomionsa meni muuhun. Yritin palauttaa hänen ajatuksiaan takaisin tuokioihin ja kysyin mikä, oli hänen mielestään erityisen hauskaa Heikin kanssa, vastasi poika:

Vähän vaikea. Leikkiä on hauskaa.

Hiljaisin lapsi ryhmästä ei paljon sanonut mutta, sain nyökkäyksen kysymykseen 'Onko ollut hauskaa kun Heikki ja minä ollaan oltu täällä?'. Hän kuiskasi hiljaisella äänellä:

Mä oon tykännyt leikkii.... ja piirtää

Lapsi, joka ei suomen kieltä juuri paljon osaa vielä puhua, ei osannut ilmaista mielipidettään millään tavalla koska, ei oletettavasti ymmärtänyt kysymyksiä.

7.2 Lastentarhanopettajan arviointi

Lastentarhanopettajan mielestä olin ohjannut tuokiot motivoivasti ja olin saanut heti lapset innostumaan ”sanasäkkileikistä”. Kyseessä oli pienryhmä, johon kuului yksi erityislapsi. Tuokioissa oli tästä huolimatta ollut rauhallinen tunnelma ja kaikki lapset saivat osallistua taitojensa mukaan. Ketään ei kuitenkaan pakotettu mihinkään, mikä oli todella tärkeää. Toisille sanat olivat helpompia kuin toisille, mutta kaikki olivat innoissaan tuokioista. Esiopetusikäiset lapset olisivat varmasti jaksaneet laulaa jokaisen sanan kohdalla oman laulun. Heikki-

hiiri on myös ollut motivoiva ja innostava asia lapsille. (Lastentarhanopettaja 2017a.)

Lastentarhanopettaja kertoi, että hän on omaksunut sanasäkki-menetelmän hyvin. Hänen mielestä omaksumista on auttanut hänen aktiivinen osallistuminen minun ohjaamiini tuokioihin. Yhdessä suunnittelu ja tuokioihin osallistuminen oli tärkeää tämän menetelmän omaksumisen kannalta. Sanasäkki-menetelmä sopii hänen mielestä hyvin esiopetusikäisten lasten ryhmään ja se on helposti muokattavissa erilaisiin oppimistilanteisiin ja se voidaan linkittää lähes kaikkiin esiopetusvuoden teemoihin (esim. juhlapyhät). Sanasäkki-menetelmä on perusidealtaan yksinkertainen ja siksi se on helppo ottaa osaksi ryhmän arkea. Esiopetusryhmässä oli jo käytössä lorupussi, joten sanasäkki sopii luontevasti yhdeksi oppimistavaksi. (Lastentarhanopettaja 2017b.)

Lastentarhanopettaja näkee tässä menetelmässä myös mahdollisuuksia kehittää sitä lasten kielitaidon karttuessa. Jo opittuihin sanoihin voisi lisätä aina uusia sanoja (esim. karhu, ruskea karhu, metsän ruskea karhu jne.). Tähän menetelmään voisi myös yhdistellä esimerkiksi sadutusta tai musiikkiliikuntaa. Tätä monipuolista menetelmää he tulevat varmasti käyttämään ryhmässään S2-tukioissa sekä esiopetuksen tukena. (Lastentarhanopettaja 2017b.)

7.3 Itsearviointi

Yhteistyö työelämäntahon kanssa on ollut sujuvaa ja helppoa. Minulla oli erittäin avoin ja positiivinen sekä ammattitaitoinen ohjaaja.

Tuokiot suunniteltiin yhdessä lastentarhanopettajan kanssa ja mielestäni se sujui ongelmitta. Lastentarhanopettaja loi raamit tuokioille ja minä ehdotin sisältöä. Tämä oli mielestäni hyvä työnjako. Tuokioiden toteuttaminen oli helppoa ja luontaista. Lapset olivat iloisia joka kerta kun tulin. Mielestäni osasin hyvin sopeutua joka kerta lasten mielentilaan esimerkiksi ohjata ryhmää rauhallisesti kun, lapset olivat liian innoissaan tai innostaa kun lapset olivat vähemmän kiinnostuneita. Tuokioiden sisältö oli yksinkertainen, jotta lapset

pysyisivät mukana ja että lastentarhanopettaja saisi mahdollisimman selkeä kuvan siitä miten, tuokion sisältö etenee sekä miten tuokioita ohjataan.

Jälkeenpäin ajatellessa olisin voinut suunnitella neljä tuokiota saman teeman ympärille. Näin lastentarhanopettaja saisi selkeän kuvan siitä miten, monipuolinen sanasäkin käyttö on ja että se mahdollistaa monipuolisen sisällön ja asiantuntemuksen. Olisin voinut esimerkiksi ensimmäisellä tuokiolla opettaa kehonosat kuvilla, toisella tuokiolla pyytää lapsia asettamaan kätensä pään päälle, istua pepulle, tömistää jaloilla ja niin edelleen. Kolmannella tuokiolla olisimme voineet pukea hattua pään päälle, käsineitä käteen, saappaat jalkaa ja neljännellä tuokiolla olisimme voineet suorittaa satuhierontaa. Tällä tavalla lastentarhanopettajalle olisi avautunut laajempi käsitys toiminnan kautta miten monipuolinen sanasäkki on työvälineenä.

Mielestäni lastentarhanopettaja on saanut selkeät ohjeet sanasäkki-menettelystä ja keskustelujemme kautta olen huomannut, että hän on positiivisin mielin tuo sanasäkkiä S2-ryhmänsä toimintaan sekä esiopetusryhmän toimintaan. Olen sopinut työelämän tahon kanssa, että toimitan sanasäkki -mallituksen kaikkiin neljään ryhmään heidän päiväkodissaan. Näin sanasäkistä voisi tulla osa koko päiväkodin toimintaa. Olen tästä tyytyväinen.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessin aikana olen oppinut kuinka mielenkiintoista kielen kehittyminen ja kielen opettaminen on. Lapset oppivat kieltä monin eri tavoin ja se käy heille luonnostaan. Parhaiten lapset oppivat leikin kautta ja kun oppimisympäristö mahdollistaa lapsen oppia koko kehollaan. (VASU 2016; Hietala 2016.)

8.1 Opinnäytetyön eettisyys

Otin huomioon opinnäytetyöni suunnittelussa ja toteutuksessa eettisiä periaatteita. Tärkeintä lastentarhanopettajan työn etiikassa on suhde lapseen. Jokainen lapsi täytyy nähdä yksilönä kunnioittavasti ja tasa-arvoisesti. Lapsen mielipiteitä täytyy kuunnella ja lapsi täytyy saada osaksi päättää häntä koskevista asioista aina lapsen kehitys- ja ikätason mukaisesti. Vanhempien osallistaminen, kuuleminen ja yhteistyö lastentarhanopettajan kanssa ovat myös tärkeä osa ammattieettisiä periaatteita. (Lastentarhanopettajaliitto 2004,5.) Sosiaalialan ammattihenkilön on noudatettava salassapitoa ja suojattava asiakassuhteen luottamuksellisuutta. Tämä periaate koskee kaiken ikäisiä ja eri kulttuureista lähtöisin olevia ihmisiä ja myös lapsilla on oikeus yksityisyyteen. (Talentia ry 2017,41.) Tämän takia olimme sopineet päiväkodin jäävän työssäni nimettömäksi, jotta ketään lapsista ei pystyttäisi tunnistamaan.

Esikouluryhmä oli minulle entuudestaan jotakuinkin tuttu, mikä auttoi minua toimimaan ryhmässä. Olin varhaiskasvatusopintojeni aikana suorittanut koulutehtävien käytännön harjoituksia samassa esiopetusryhmässä. Tein tietoisesti päätöksen toimia näin, jotta pääsisin tutustumaan samalla aikaa opinnäytetyöhöni osallistuviin lapsiin. Näin opinnäytetyöhöni osallistuvat lapset ehtivät luoda luottamuksellisen suhteen minuun varhain ennen tuokioiden ohjaamista.

Suomessa ei ole laissa määrätty kuka saa päättää lapsen osallistumisesta tutkimukseen, mutta käytännön tasolla katsotaan kuitenkin, että se on huoltajan asia päättää mikäli alaikäinen lapsi osallistuu tutkimukseen. Lasta täytyy kuitenkin kuulla ennen päätöksen tekoa, sekä tehdä selväksi lapselle mistä on kyse hänen ikänsä ja kehitystason mukaisesti. (Nieminen 2010, 33.) Hain tutkimuslupaa lokakuussa 2016. Myönteisen päätöksen jälkeen lastentarhanopettaja kysyi suullisesti huoltajilta lupaa lasten osallistumisesta sanasäkki-tuokioihin. Kerroin lapsille jo syksyllä 2016, kun suoritin toisia koulutehtäviä heidän parissa, itsestäni ja siitä, mitä tulen keväällä 2017 tekemään heidän kanssaan. Lapsille annettiin myös samalla mahdollisuus kieltäytyä osallistua opinnäytetyöhöni.

8.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Opinnäytetyöstä saadaan luotettava ja uskottava kun noudattaa hyviä tieteellisiä menettelytapoja. Kun opinnäytetyö suunnitellaan, toteutetaan ja raportoidaan yksityiskohtaisesti on käytetty hyviä tieteellisiä tapoja. (Kuula 2006, 34–35.) Tarkka ja oikea lähteistäminen osoittaa kunnioitusta tahoille, jotka kirjoittaneet samasta aiheesta aikaisemmin. Lähdetiedot ovat lukijan näkökulmasta myös tärkeitä, jotta hän voi halutessaan perehtyä alkuperäiseen lähteeseen. (Kuula 2006, 69.) Käytin opinnäytetyössäni lähteinä mahdollisimman uutta kirjallisuutta.

8.3 Ammatillinen kasvu

Minä olen kaksikielisestä kodista. Ensimmäiset viisi vuotta olin täysin suomenkielinen ja viisivuotiaana aloitin ruotsinkielisen päiväkodin. Minulle ei tarjottu apua uuden kielen oppimiseen. Oma lapseni varttuu kolmikielisessä perheessä. Nämä asiat vaikuttavat vahvasti kiinnostukseeni lapsien kielen oppimisessa, tukemissa ja vuorovaikutukseen aikuisen ja lapsen välillä.

Oma monikielisyyteni on innostanut minua työaiheeni valinnassa. Tulevana varhaiskasvatuksen ammattilaisena haluan työskennellä monikielisten lasten

kanssa ja opinnäytetyöni kautta olen oppinut uuden menetelmän kielen kehityksen tukemiseen.

Olen valmistunut sosionomi-diakoniksi keväällä 2016. Tiesin varhaisessa vaiheessa, että haluan vielä tämän lisäksi suorittaa varhaiskasvatuksen opinnot, jotta voin toimia lastentarhanopettajana päiväkodissa tai esiopetusryhmässä. Minulla on päivähoitotyöstä monta vuotta työkokemusta ja varhaiskasvatus on käytännön kautta erittäin tuttua ja lähellä sydäntäni. Oman äitiyden kautta on myös lasten kasvatusta sekä kehitystä auennut minulle ihan eri tavalla.

On todistettu, että kieltä voi oppia toiminnallisesti. Idean opinnäytetyölleni sain ystävä-kollegalta (Rautelin 2016.), joka omassa työssään on käyttänyt sanasäkki-menetelmää lapsien kielen tukemisessa sekä opettamisessa. Hän kertoi minulle menetelmän idean ja olin kiinnostunut oppimaan menetelmän käytön itse ja tästä lähti idea opinnäytetyölleni.

Opinnäytetyöhön oli erittäin helppo paneutua koska, olen juuri työstänyt ensimmäisen ammattikorkeakouluopinnäytetyön loppuun. Valitsin kuitenkin varta vasten toiminnallisen opinnäytetyön, jotta saisin uutta näkökulmaa opinnäytetyöprosessille. Odotin kvalitatiivisen tutkimuksen olevan työläämpää kuin toiminnallinen opinnäytetyö. En voi sanoa, että toiminnallinen opinnäytetyö olisi ollut helpompi kirjoittaa. Työprosessit ovat niin erilaiset ja olen tyytyväinen, että valitsin erityyppisen opinnäytetyön. Olen saanut tämän opinnäytetyön kautta muun muassa oppia yhteistyötä, ammatillista työtettä tiimityöskentelyssä ja uusien lapsien kohtaamisessa. On ollut ilo saada suunnitella ja työstää tätä opinnäytetyötä mahtavan ja ammattitaitoisen ohjaajan kanssa työelämäntahon puolelta. Ohjaajani on tukenut ja rohkaissut minua. Hän tuonut hyvin esille kohderyhmän lapsien tarpeet ja auttanut minua huomioimaan heidän eri yksilöllisiä tarpeita. Saimme yhdessä näistä sanasäkki-tuokioista heille sopivan. Ohjaajani on myös ollut erittäin positiivinen tätä uutta S2-menetelmää kohtaan ja hänellä on suunnitelmissa itse jatkaa tuokioiden ohjaamista samalle ryhmälle jatkossakin.

Sosionomilla tulee muun muassa olla sosiaalipedagogista osaamista. Kyse on lapsen tunteiden ja tarpeiden tunnistamisesta, lapsen rohkaisemisesta osallisuuteen ja vuorovaikutukseen sekä kykyä osata turvata lapsen kokonaisvaltainen kasvu ja kehitys. (Talentia 2014.) Minä olen varhaiskasvatusopintojeni myötä oppinut paljon lasten osallisuudesta ja kuinka lasten osallistaminen tukee lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta. On tärkeää ymmärtää, että pelkkä osallistuminen toimintaan ei ole osallisuutta. Kun lapsi kokee itsensä osalliseksi luo se ilon ja innostuksen tunteita ja tekee tilanteesta mielekkään. Osallisuus on kokemuksena subjektiivista. Osallisuus ryhmätoiminnassa perustuu aina vuorovaikutukseen ja yhteiseen tekemiseen, jossa kaikki osapuolet ovat aina tasa-arvoisia. (Leinonen 2014, 18.)

Pedagogisessa varhaiskasvatuksen työharjoittelussa sain käytännön tasolla toteuttaa lasten osallistamista. Havainnoiden ja arvioiden kollegoideni työtettä ja aktiivisuutta, sain nähdä mitä se parhaimmillaan on. Tästä olen erittäin iloinen.

Osallisuuden pedagogiikassa vaikeinta ei ole saada lapsia osallisiksi tai ymmärtää, että oppimista tapahtuu kaikissa arjen tilanteissa. Vaikeinta on aikuisen oppia näkemään arjessa ne huikeat oppimisen, kokemisen ja yhdessäolon hetket, mihin olisi hetkessä kuin hetkessä mahdollisuus tarttua. (Kataja 2014, 58.)

8.4 Johtopäätökset ja kehittämisideat

Palautteen ja arvioinnin pohjalta sanasäkituokiot ovat lasten sekä työelämäntahon lastentarhanopettajan mukaan olleet toimiva ja mieluisa tapa kehittää kieltä. Johtopäätöksenä voin pitää, että sanasäkituokiot olivat tervetulleita S2-opetukseen ja työelämäntaho jatkaa mielellään tuokioiden ohjaamista ja kehittämistä edelleen.

Kieltä ei onneksi tarvitse aina opettamalla opettaa vaan siitä voidaan tehdä mielekästä sekä lapsille kiinnostavaa. Sanasäkki-menetelmää voisi lähteä kehittämään ja muokkaamaan vielä lapsilähtöisemmäksi siten, että opetuksen teemat lapset saisivat valita itse. Tuokioiden sisällöt voisi osittain suunnitella yhdessä lapsien kanssa.

Minun työni pohjalta voisi ryhtyä tutkimaan sanasäkki-menetelmän toimivuutta esikoulussa S2-opetuksessa sekä miten sanasäkki-menetelmä tukee lasten kielenkehitystä ja oppimista. Tämä olisi paljon laajempi tutkimus ja vaatisi paljon havainnointia ja haastatteluita käyttäen monia eri esiopetusryhmiä tutkimuskohteina.

Sanasäkki-menetelmä on hyvin muokattavissa ja kehitettävissä monella eri tavalla. Menetelmästä voisi kehittää esiopetuskirjan mukana kulkevan opetuskokonaisuuden. Menetelmästä voisi luoda liikunnallisen version, jonka kautta opettaa kieltä liikunnan kautta. Nybergin korostaessa aistien tärkeyden voisi menetelmää muokata sensomotoriseksi. Olisi kiinnostavaa tutkia miten lapsi oppisi kieltä mikäli häneltä otettaisiin näköaisti pois ja hän saisi vain kuulla ja tuntea? Tai oppisiko lapsi nopeammin jos hän saisi vain nähdä muttei kuulla? Tukisiko lapsien aidot kokemukset ja konkreettiset teot lapsen oppimista? Esimerkiksi oppisiko lapsi hedelmien nimet uudella kielellä paremmin jos hän saisi maistaa uutta hedelmää joka päivä? Kenties hän oppisi ruokavälineiden nimet jos hän saisi syödä erikokoisilla ruokavälineillä ja eri tavoin ateriansa?

LÄHTEET

- Asher, James J 2012. Learning Another Language Through Actions. Originator of the Total Physical Response know worldwide as TPR. California: Sky Oaks Productions.
- Baker, Colin 2001. Foundations of Bilingual Education and Bilingualism. 3rd Edition. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Cummins, Jim 2003. Bilingual Education: Basic Principles. Teoksessa Jean-Marc Dewaele, Alex Housen & Wei Li (eds.) Bilingualism: Beyond Basic Principles, 56–66. Great Britain: Cromwell Press.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus. 22.12.2014.
- Hakanen, Satu 2016. Suomi toisena kielenä leikkien ja toiminnallisin menetelmin: ”Sanasäkki”. Varhaiskasvatuksen valtakunnallinen AMK- päivä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki. 16.11.2016.
- Halme, Katjamaria 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 86–101.
- Hietala, Heidi 2016. Lapsi oppii parhaiten leikkimällä – ”Vanhemmat työntävät lapsia numeroiden ja lukutaidon pariin yhä aiemmin”. Ilta-sanomat. 24.3.2016. Viitattu 18.04.2017. <http://www.is.fi/perhe/art-2000001144091.html?nomobile=2>
- Kalliala, Marjatta 2003. Korvaamaton leikki. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: Dark Oy. 184–188.
- Kataja, Elina 2014. Yhteinen osallisuus varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Teoksessa Johanna Heikka, Elina Fonsén, Janniina Elo & Jonna Leinonen (toim.) Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Suomen Varhaiskasvatus ry, 56–79.

- Kivijärvi, Taru 2016. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 248–261.
- Koskela, Taina 2001. TPR Toiminnallinen tapa oppia kieltä. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kulkuri 2016. Kielitaidosta ja sen kehityksestä. Pedanet. Viitattu 12.1.2017. <https://peda.net/kulkuri/kulkurikoulu/kielitestit/kirjallisuutta>
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Laitinen, Elli & Viik, Katja 2012. Sanasäkki toiminnallinen tapa oppia suomen kieltä. Viitattu 23.9.2016 <http://slideplayer.biz/slide/5587548/>
- Lastentarhanopettaja 2016. Työelämäntahon lastentarhanopettaja. Henkilökohtainen tiedonanto. 23.08.2016. Helsinki.
- Lastentarhanopettaja 2017a. Työelämäntahon lastentarhanopettaja. Tiedonanto sähköpostitse 5.2.2017.
- Lastentarhanopettaja 2017b. Työelämäntahon lastentarhanopettaja. Henkilökohtainen tiedonanto. 13.3.2017
- Lastentarhanopettajaliitto 2004. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. Viitattu 1.4.2017. <http://docplayer.fi/19534162-Lastentarhanopettajan-ammattietiikka.html>
- Leinonen, Jonna 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Johanna Heikka, Elina Fonsén, Janniina Elo & Jonna Leinonen (toim.) Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Suomen Varhaiskasvatus ry, 16–39.
- Linna, Gyekye, Kurki, Lounela, Ronsi & Sakko 2005. Helsingin kaupungin päivähoidon suomi toisena kielenä (S2) -suunnitelma. Helsingin päivähoidon maahanmuuttaja työryhmä. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2005:12.
- MONIKU 2005. Monikulttuurinen varhaiskasvatus. Pääkaupunkiseudun toimintamalli. MONIKU -sosiaalinen vahvistaminen pääkaupunkiseudun monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa v. 2005 - 2007 monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Helsingin Yliopisto. Viitattu 19.4.2017.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19984/monikult.pdf?sequenc>

- Nieminen, Liisa 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Hanna Lagström, Tarja Pösö, Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry, 24–42.
- Nurmilaakso, Marja 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa Marja Nurmilaakso, & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 31–41.
- Nurmiranta, Hanna; Leppämäki, Päivi & Horppu, Sari 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Nyberg, Marie-Louise 2006. Den Magiska Språkspäsen. Språkstimulans i förskolan.
- Ota Koppi 2016. Ota Koppi. Monikulttuurisuus Helsingissä. Viitattu 23.9.2016 <http://www.otakoppi-ohjelma.fi>
- Paavola, Heini 2007. Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin
- Rautelin, Marjaana 2016. Lastenhoitaja. Henkilökohtainen tiedonanto. 23.07.2016. Siuntio.
- Silvén, Maarit (toim.) 2010: Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva Kustannus Oy
- Suvilehto, Pirjo 2016. Leikki vuoden jokaiselle päivälle Helsinki:Nemo.
- Talentia ry 2014. Sosionomi varhaiskasvatuksessa tuo pienten lasten kasvatukseen sosiaalipedagogista, yhteisöllistä ja yhteiskunnallista osaamista. Viitattu 23.04.2017. http://www.talentia.fi/files/66/Sosionomi_varhaiskasvatuksessa_2014_net.pdf
- Talentia ry 2017. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Ammattieettinen lautakunta. Viitattu 1.4.2017 <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>
- VASU 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus.